

Sual: *Xalqın mənimsədiyi adət-nənənin dinimizdəki yeri necə olmalıdır?*

Cavab: Dinimizdə adət-ənənələr ümumi olaraq qəbul və ya rədd edilmək əvəzinə dinin təməl əsaslarına müvafiq olub-olmaması baxımından qiymətləndirilmiş və bu əsaslara müvafiq olanlar qəbul edilmiş, olmayanlar isə rədd edilmişdir. Bu baxımdan bəzi adət-ənənələr dinimizdə hüququn (fiqhi məsələlərin) mənbəyi kimi qəbul edilmişdir. Hz. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) İslamdan əvvəl üzv olduğu hilful-füzul cəmiyyəti haqqında belə buyurmuşdur: “Abdullah ibn Cüdanın evində dünyalara dəyişməyəcəyim bir müqavilədə iştirak etmişdim. İslamdan sonra da belə bir müqaviləyə dəvət olunsam, dərhal qəbul edərdəm”. Buradan aydın olur ki, Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) adət-ənənələri bütövlüklə rədd etməmiş, məqsədəuyğun olanları qəbul etmişdir. Bundan başqa, Hz. Peyğəmbərin (s.ə.s) İslamdan əvvəl də mövcud olan müxtəlif müqavilə növləri və digər hərəkətləri müsbət qarşılamaq adət-ənənənin dini-hüquqi məsələlərin ən mühüm mənbələrindən sayıldığına dəlalət edir.

İslam dininin adət-ənənələr qarşısındakı mövqeyi bunların dinin ümumi prinsiplərinə uyğunluğuna, əxlaqi və insani baxımdan daşdığı dəyəərə bağlı olmuşdur. Odur ki, İslam əqidəsini zədələməmək, əxlaq normalarına zidd olmamaq şərti ilə insanların xeyrinə olan tətbiqatın, davranışların, hərəkətlərin cəmiyyətdə yayılaraq adət-ənənəyə çevrilməsində hər hansı bir qəbahət yoxdur.

Sual: *Müxtəlif yerlərdə evi olan bir insan hansı min yerlərdə gedəndə sayılır?*

Cavab: İnsanın doğulub böyüdüüyü yerə və ya işləyib dolanışığını təmin etdiyi, ailəsi ilə yerləşdiyi və daimi qalmağa niyyət etdiyi yerə “vətəni-əslisi” deyilir. Vətəni-əslidə olan şəxsə müqim deyilir. Vətəni-əslisi yalnız başqa bir vətəni-əslisi ilə aradan qalxar. Yəni insanın əvvəlki vətənini tərk edib başqa bir yerə yerləşməsi ilə onun vətəni-əslisi dəyişmiş olar. Odur ki, sözügedən şəxs əvvəlki yerinə müvəqqəti olaraq gedəndə on beş gündən az qalarsa, orada səfəri sayıldığı üçün dinin səfəriliklə bağlı güzəştlərindən istifadə edə bilər. İş ilə bağlı və ya təyinat nəticəsində başqa yerə gedib yaşayan, lakin ora yerləşib qalmaq istəməyən, nəticədə öz yurduna qayıtmaq niyyətində olanın əsil məmləkəti onun vətəni-əslisi olmağa davam edir.

Bir insanın öz yurdundan başqa bir yerə gedib on beş gün və ya daha çox qalmağa niyyət etdiyi yer vətəni-iqamədir. Dini vəzifələri yerinə yetirmək baxımından vətəni-iqamə ilə vətəni-əslisi arasında hər hansı bir fərq yoxdur. Yəni vətəni-iqamədə olan müsəlman da səfərliliklə əlaqədar olan dini güzəştlərdən istifadə edə bilməz.

Nəticə etibarlı ilə insanın başqa bir evinin olduğu yer onun vətəni-əslisi kimi qəbul edilir. Məhz bu səbəbdən müxtəlif yerlərdə, şəhərlərdə və ölkələrdə olan evinə getdikdən sonra həmin yerdə namazlarını tam qılmalıdır.

Bundan başqa, yetkinlik yaşına çatan bir şəxs yaşadığı yeri tərk edib daimi yaşamaq məqsədilə başqa bir yerə köçərsə, həmin yer onun vətəni-əslisi olar və artıq əvvəlki yer onun üçün vətəni-əslisi olmaz. Əvvəlki yerdə onun ata-anası və ya həddi-bülüğa çatmış uşaqlarının yaşaması nəticəni dəyişdirmir. Odur ki, bir müsəlman daimi yaşadığı yerdən ziyarət etmək üçün 90 km və daha uzaq yerdə yaşayan ata-anasının yanına gedərsə, səfərlilik hökmlərinə tabe olar. Yəni getdiyi yerdə on beş gündən az qalmağa niyyət edərsə, səfəri olar.

Sual: *Cümlə nazim namazı məkruh vaxtlarda qılınması rəhmətmi?*

Cavab: Gün ərzində namaz qılınması təhrimənlə məkruh olan üç vaxt var:

1) Günəşin doğmağa başlamasından etibarənlə təqribənlə 45 dəqiqəlik bir müddət keçənlədək namaz qılmaq olmaz.

2) Günəş zenit nöqtəsində ikənlə, yənlə istiva vaxtından zaval vaxtına, günorta namazının vaxtı girənlədək keçənlə yarım saatlıq müddət ərzində namaz qılmaq olmaz.

3) Günəşin batmasına təqribənlə 45 dəqiqə qaldıqdan sonra batanaədək namaz qılmaq olmaz.

Qeyd edilən bu üç vaxtda fərz, vacib və nafilə namaz qılınmamaqla yanaşı, keçmiş namazların qəzalarını da qılmaq olmaz. Məhz cənazə namazı da bir namaz olduğu üçün məkrüh vaxt anlayışı cənazə namazına da şamil edilir. Bir hədisi-şərifdə belə nəql olunur: *“Üç vaxt vardır ki, Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) bu vaxtlarda bizə namaz qılmağımızı və ölümlərini dəfn etməyimizi qadağan etdi: Günəş doğub yüksələn qədr, Günəş zenit nöqtəsinə gələnə qədər, Günəş batmağa doğru meyl etdiyi zaman”*.

(Müslim, Müsafirun, 293). Ancaq qeyd edək ki, ikinci namazının fərzi zəruri bir iş çıxdığı üçün vaxtında qılınma bilməmişsə, gün batana qədər qılınmalıdır. Yene də, ikinci namazını bu vaxta qədər gecikdirməmək lazımdır. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) belə buyurmuşdur:

“Bu vaxtda qılınan namaz münafiqlərin namazıdır. Münafiq oturub Günəşi gözləyir. Günəş batmağa üz tutduğu zaman fəlməlik ikinci namazını dörd rükət qılar. Allahı çox az xatırlayar”.

(Malik, “Müvəttə”, Quran 46).

Sual: *Doğulduqdan sonra ölənin körpənin adı nazim namazı qılınmalıdır?*

Cavab: Sağ doğulub ölənin körpənin adı qoyular, yuyulub kəfənlənər və cənazə namazı da qılınar. Ölü doğulan körpənin isə adı qoyular, yuyulub bir parçaya qoyular, lakin cənazə namazı qılınmadan dəfn edilir. Üzvləri tam formalaşmamış rüşeym halında olarsa nə adı qoyular, nə yuyular, nə də cənazə namazı qılınar. Sadəcə olaraq bir parçaya qoyularaq dəfn edilir.